

ті, спрямованих на зміцнення національної безпеки, та створення сприятливих умов національно-державного існування й розвитку (власні збройні сили, СпБ, міліція, охорона кордонів, митниця тощо);

5) активний розвиток відносин з країнами Близького Сходу – регіону, стратегічно важливого для всієї Європи, а отже, й для України;

6) активне входження в міжнародний інформаційний простір, де й понині переважає імперсько-російська інтерпретація подій, пов'язаних з Україною;

7) всебічна підтримка української діаспори в Росії.

Зважаючи на те, що особистісний рівень системи національної безпеки утворює саме лояльний національно-свідомий громадянин держави, слід також всіляко прискорити:

– впровадження українського громадянства як суспільного інституту, що юридично закріплює свідома й вільно виявлене населенням України незалежно від його етнічної належності ставлення до України як до своєї власної держави і Батьківщини;

– створення сприятливих умов для добровільного повернення в Україну тих контингентів її мешканців, які опинилися за її межами внаслідок імперських процесів мобільності населення;

– опрацювання умов і процедур придбання українського громадянства.

Зрозуміло, що зазначені заходи даватимуть очікуваний ефект тільки за умови позитивного розвитку внутрішніх процесів у самій Україні, передусім зростаючої консолідації її населення та самоусвідомлення його як українського народу.

Референдум і пограбування музею, або Як політтехнології поєднали непоєднане

Лариса МАРИЩЕНКО

У грудні минулого року український інформаційний простір вразив черговий скандал: на сайті Музею Західної Фрісландії нідерландського міста Горн з'явилася повідомлення: мовляв, викрадені в них 2004 року картини та цінності перебувають в Україні. За їх повернення добровольчий батальйон «ОУН», який воює на Донбасі, вимагає 50 мільйонів євро. У повідомленні наголошується, що йдеться про 24 картини й 70 предметів зі срібла XVII і XVIII століть. Також музейники, посилаючись на інформаторів спеціаліста з викрадених творів мистецтва Артура Бранда, якого залучили до ведення переговорів, назвали два імені, причетних до скандалу, – лідера ВО «Свобода» Олега Тягнибока та экс-голови СБУ Валентина Наливайченка.

У мене, як журналіста, що вже понад десять років займається міжнародною інформацією, таке повідомлення викликало неабиякий подив. Адже всі ці роки жодної інформації про резонансний крадіжку чи розслідування не траплялося. Я навіть подумала, що щось пропустила, і звернулася до наших журналістів у Німеччині (у Нідерландах українських корпунктів поки що, на жаль, немає). Колеги передивилися повідомлення в німецьких і загальноєвропейських ЗМІ, але й вони не знайшли згадок про розслідування цієї справи до грудня 2015-го. Утім, якщо допитливий читач введе слова «Україна» та «Нідерланди» в пошуковик і обере розділ «Новини», то знайде там чимало статей на іншу тему. Напередодні вибуху музейного скандалу Нідерланди (до речі, єдині в Євросоюзі) вирішили влаштувати консультативний референдум стосовно ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Рішення цього волевиявлення не буде обов'язковим до виконання навіть якщо 6 квітня цього року до урн прийдуть понад 30 відсотків громадян Нідерландів. Проте це створить дуже несприятливий для України прецедент. Організатором референдуму виявилася група євроскептиків. Вони скористалися новим законом, який із жовтня минулого року дав змогу влаштовувати загальнонаціональне опитування за умови, що ініціативна група збере 300 тисяч підписів протягом короткого періоду часу. Зібрати їх вдалося завдяки інтенсивній он-лайн кампанії сатиричного блогу *GeenStijl*, групи громадян *Burgercomite EU* («Комітет громадян ЄС») і євроскептичного мозкового центру «Форум для демократії».

І ось через кілька тижнів після оголошення плебісциту «раптово» виникає звинувачення українських воєнків у крадіжці одинадцятирічної давнини. Випадковість? Можливо. Але наступним неприємним для Києва сорпризом стало висвітлення цієї теми на всіх телеканалах Нідерландів. Директор музею під час більшості інтерв'ю

заявляв, що цінності нині на Сході України в руках «націоналістичного угруповання», яке ніяк не погоджується із запропонованою нідерландською стороною сумою винагороди. Далі в ЗМІ з'явилися різні цифри, однак найсвіжіші з них такі: музей пропонує 50 тисяч євро, а бійці хочуть 5 мільйонів. У новинах українських бійців називали злочинцями, оскільки в музеї припустили, що вони можуть перепродати знахідку або й узагалі знищити її через розголос. Виникає запитання: якщо музейники так боялися відкритого скандалу, то навіщо самі оприлюднили цю інформацію на своєму сайті? Думки української сторони ніхто не запитав. Утім, вона не забарилася.

Колишній перший заступник командира добровольчого батальйону «ОУН», фігурант скандалу Борис Гуменюк на своїй сторінці у *Facebook* написав, що викрадені полотна перебувають на окупованій території Донецької області. Доброволець зазначив: «У передмісті Донецька, на території, підконтрольній «ДНР», у маєтку, що належить людині з близького оточення Януковича, знайдена колекція живопису, яка була викрадена 10 років тому в одному з голландських музеїв». За його інформацією, нині ведуться переговори й приймаються всі необхідні й можливі заходи, пов'язані з переправленням колекції на підконтрольну Україні територію та передачею її Нідерландам. «Усе інше – це істерика окремо взятого голландського «мистецтвознавця», який міг стати героєм своєї країни, але вирішив стати героєм Росії», – стверджує Борис Гуменюк.

Так чи інакше, але виник цей скандал надзвичайно вчасно для противників євроінтеграції України. В очах багатьох нідерландців наші військові на Сході тепер уявляються мародерами, які тільки те й роблять, що грабують та викупи вимагають. Утім, сподіватимемося, більшість учасників референдуму нехай і консультативно, та все одно не позбавлять Україну її права на

місце в сім'ї європейських народів. Тим паче українцям теж є, що пред'явити Амстердаму в питанні повернення культурних цінностей. Йдеться про сумнозвісну історію скіфського золота.

Виставка «Крим: золото й таємниці Чорного моря» була відкрита в археологічному музеї Алларда Пірсона при Амстердамському університеті на початку лютого 2014 року. Вона була сформована з колекції п'яти українських музеїв, один з яких розташований у Києві, чотири – в Криму. По її завершенні 31 серпня 2014 року музей Алларда Пірсона постав перед дилемою, кому віддавати кримську частину: анексованому Росією Криму чи Україні, в якій він брав ці цінності для експозиції. 23 січня в Амстердамі почався судовий процес про повернення золота скіфів в Україну, який триває й нині. Позиція України в процесі ґрунтується на тому, що музеї ніколи не були фактичними власниками експонатів і факт анексії Криму нічого не змінює. Верховна Рада в травні минулого року підтримала звернення до парламенту Нідерландів із проханням посприяти поверненню в Україну скіфського золота. «Від імені народу України звертаємося до членів Генеральних Штатів Королівства Нідерландів з проханням приділити належну увагу важливому для нас питанню повернення українських культурних цінностей власнику – народу України – і не допустити недотримання норм міжнародного права», – йдеться в тексті звернення. Однак цю тему не надто ак-

тивно досліджують нідерландські журналісти, і повертати скіфські скарби тамтешня влада теж не квапиться.

Проте юристи з міжнародного права не сумніваються, що виставка має бути повернена саме Україні. «Повернення цих артефактів до Криму неможливе з точки зору міжнародного права. Неможливо це й згідно з національним правом України», – розповіла юрист британської правозахисної групи *Global Rights Compliance* Катерина Бусол.

«Наші державні музеї не можуть повноцінно розпоряджатися розміщеною в їхніх стінах культурною спадщиною. Ці цінності закріплені за музеями, але право оперативного управління ними має спеціалізований орган з питань культури та мистецтва – Міністерство культури України. А воно в травні 2014 року видало указ про те, що об'єкти, які були вивезені з Криму в Амстердам для експонування, мають бути повернені в Україну до завершення окупації Криму», – пояснила юрист.

Та попри це суд у Нідерландах триває. Міністерство юстиції України уклало угоду з міжнародною юридичною фірмою *Bergh Stoop & Sanders NV* про закупівлю юридичних послуг на 0,24 мільйона євро (близько 5,9 мільйона гривень). Фірма представлятиме нашу державу в справі за позовом України до Музею Алларда Пірсона – археологічного музею Амстердамського університету. Сподіватимемося, суд ухвалить правильне рішення, а нідерландці у відповідь не оголошать консультативного референдуму.

■ ДАТИ 4 лютого 1936

Осяяний золотою пектораллю

4 лютого відомому поетові й археологові Борисові МОЗОЛЕВСЬКОМУ виповнилося 80 років

«Задовго до пекторалі» – так називається збірка листування 1950–1956 років Бориса Мозолевського та Михайла Сіренка, яка нещодавно побачила світ в одному з харківських видавництв. Зав'язалося це листування несподівано – наївним, ще школярським «посланням» від 15 вересня 1950-го, в якому, проте, є цікаві подробиці з раннього періоду життя майбутнього поета й археолога: «Добрий день, мій незнайомий Михайле! Мій лист, мабуть, буде для тебе несподіванкою... Я навчаюся в маленькому селі Миколаївці. Писати почав із третього класу. Якийсь час листувався з редакцією газети «Зірка». Зараз – сількор райгазети «Сталінський шлях». Пишу як російською, так і українською мовами». У наступному листі семикласник уточнив, що його рідне село – Веселинівського району на Миколаївщині, й додав: «Село наше поганеньке, невеличке. Посередині села тече річка Суха Балка. За сільською околицею тягнеться залізниця. Миколаївка десь за 100 км від Чорного моря та на відстані 125 км від Одеси».

Знаний поет Михайло Сіренко, якому 19 січня виповнилося вісімдесят років, повідав, що його адресу Борисові, школяреві зі степового краю, дав спільний знайомий. Михайло, маючи за плечима Київський інститут театрального мистецтва, здобував славу кіноактора, а Борис, потрапивши під пильний нагляд спецслужб, десять років вимушено працював кочегаром. За той час заочно закінчив історико-філософський факультет столичного університету, познайомився з багатьма археологами. І 1969 року вирушив у першу експедицію. Вона була звичайною, непримітною, та вже 1971-го, набувши досвіду, Борис Мозолевський очолив дослідження знаменитої Товстої Могили – скіфського кургану IV століття н. е. біля міста Орджонікідзе на Дніпропетровщині.

Під насипом археологи виявили два поховання: одне пограбоване, а друге... Дослідники не повірили власним

очам: у поховальній камері сяяли золотом численні прикраси, а в короткому коридорі виблискували піхви меча, а ще мовби аж світилася сонцебризна пектораль. Сталось відкриття о 14-й годині 30 хвилин 21 червня 1971 року. Зафіксували це для історії, як і те, що пектораль діаметром 30,6 см важила 1150 г й була виконана із золота 958-ї проби. Унікальну оздобу для жіночої шії Борис Мозолевський прилаштував на свою шийку й, замаскувавши неоціненну знахідку старою тілогрійкою, інкогніто повіз її до Києва. І відразу – воістину саме так! – став знаменитим. Осяяний пектораллю, він, ще вчора нікому не відомий шукач скарбів, захистив кандидатську дисертацію, з 1986-го й до останніх днів (помер 13 вересня 1993 року) працював спершу завідувачем відділу, відтак – сектору скіфської археології Інституту археології НАН України. Написав блискуче, високопоетичне дослідження «Скіфський степ», видав збірки віршів «Червоне вітрило», «Веретено» та «Кохання на початку осені»...

Задовго до пекторалі, у короткому повідомленні, яким завершується збірка листування двох поетів-однотумців, тоді ще вантажник одного з київських будівельних управлінь повідомляє Михайла Сіренка, що переїхав у гуртожиток тресту «Укрміськбуд», і підказує, як знайти нове помешкання: «Сядеш на 23-й, 6-й або 14-й трамвай, доїдеш до зупинки «Остання Нова». Тут одразу за рухом трамвая йтиме така брудна вуличка... Ну, а там спитасеш, як знайти Бориса, що в понеділок сюди поселився, в нього руді вуса (бачиш, як знадобилися вони). Ну й усе. Живу добре». Лист датовано 28 серпня 1956 року. Приятелі зустрілися на початку вересня. Коли назавжди стали друзями, Борис Мозолевський вуса поголив.

